

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Хасцька О.П., асистент

Вінницький державний аграрний університет

Проведено аналіз механізму ефективної діяльності цукробурякового виробництва в сучасних ринкових умовах. Висвітлено сучасний стан галузі, основні проблеми та напрямки їх вирішення.

Для успішного функціонування й розвитку будь-якої системи господарювання обов'язковою умовою є наявність врегульованого економічного механізму. Сутність економічного механізму полягає в усвідомленні змін, що відбуваються на всіх етапах ринкових перетворень в агропромисловому комплексі країни [1].

Рівність товаровиробників усіх форм власності; паритетність економічних відносин та еквівалентність обміну між галузями економіки; зростання ефективності виробництва; стимулювання науково-технічного прогресу проявляється через ефективний організаційно-економічний механізм.

Економічний механізм регулює економічні відносини між державою, підприємствами і населенням. Механізм функціонування цукробурякового виробництва доцільно розглядати як поєднання ринкового саморегулювання з важелями державного регулювання, продовольчого ринку, соціальної сфери села. Важливим завданням держави є розробка концепції економічного регулювання ринку цукру, яка передбачає формування і здійснення цінової, податкової, фінансово-кредитної, інвестиційної, страхової та зовнішньоекономічної політики, системи державної підтримки товаровиробників галузі. Саме взаємозв'язок цінових та фінансово-кредитних відносин є основою функціонування будь-якого економічного механізму.

Механізм ціноутворення це важлива складова економічного механізму. Поєднання вільного ціноутворення з держаним регулюванням та підтримкою доходів товаровиробників і антимонопольним контролем; формування рівноважних цін під впливом попиту та пропозиції – це складові цінової політики в аграрній сфері. Виважена цінова політика повинна забезпечити відповідний рівень рентабельності виробництва. Визначення верхньої та нижньої ціни, запровадження заставних цін, дотації сільгоспвиробникам, декларування цін – основні напрямки державного регулювання процесу ринкового ціноутворення.

Важливим елементом економічного ціноутворення є система оподаткування. Система оподаткування є ваговим інструментом у регулюванні економічного механізму функціонування цукробурякового виробництва (помірність податкового навантаження, простота процедур оподаткування) [2].

Субсидії, дотації, субвенції для виробників, а також кредитні взаємовідносини між банками та товаровиробниками передбачає фінансово-кредитна система – складова економічного механізму цукробурякового виробництва. Як система кредитування так і субсидування цукробурякового виробництва України не належним чином сприяє розвитку галузі.

Цукробурякове виробництво це ланка агропромислового комплексу, що відноситься до галузей продуктового підкомплексу, функціонування якої в значній мірі залежать від злагодженої і загальної спрямованості діяльності партнерів на усіх етапах виробництва. Налагодження тісних виробничо-економічних зв'язків з іншими галузями народного господарства: з сільським господарством, промисловістю, торгівлею, транспортом і зв'язком, матеріально-технічним постачанням, будівництвом, а також з іншими галузями невиробничої сфери [3]. Найбільш тісно економічно цукрова промисловість пов'язана з сільським господарством, яке виробляє і постачає цукровим заводам на переробку цукрову сировину. Галузі промисловості постачають цукровим заводам значну кількість металу, різних видів палива, енергії та інших видів продукції. Для досягнення найкращих кінцевих результатів мають бути узгоджені інтереси всіх взаємодіючих суб'єктів ринку. Взаємозв'язки всіх господарюючих суб'єктів повинні здійснюватися через систему договірних відносин і ціноутворення, у процесі виробництва, розподілу, обміну, споживання й організаційно-економічних відносин партнерів.

Сучасний стан розвитку цукробурякового підкомплексу характеризується розбалансованістю управління галузями та майже відсутністю міжгалузевої координації. Розв'язання цих питань має забезпечити дієвий економічний механізм. Необхідно налагоджувати економічний механізм регулювання даного підкомплексу: органічно поєднувати ринкове саморегулювання з методами державного регулювання виробництва цукрових буряків і продуктів їх переробки, здійснювати фінансове оздоровлення і підвищення прибутковості виробничої діяльності сільськогосподарських товаровиробників, забезпечувати конкурентоспроможність вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках; інтеграційного об'єднання виробників та переробників цукросировини, піднесення технологічного рівня цукробурякового виробництва. Чітке регулювання механізму економічних відносин сприятиме поліпшенню економічного становища бурякосійних господарств та переробних підприємств.

Кризовий стан цукробурякового виробництва спричинило ряд причин, основними з яких є : кризовий стан української економіки в цілому; погіршенням кон'юнктури світового ринку цукру; неврегульовані заходи держави щодо реалізації цукрових буряків і цукру; адміністративне втручання у розподіл кінцевого продукту між постачальниками сировини та переробниками; неврегульованість взаємовідносин між бурякосійними господарствами і цукровими заводами.

Потреба у вдосконаленні законодавчого регулювання діяльності цукробурякового підкомплексу в сучасних умовах є надзвичайно важливою.

Становлення сучасних ринкових відносин у цукробуряковому виробництві України вимагає змін організаційно-економічного механізму функціонування підкомплексу. Насамперед необхідно створювати аграрно-промислові формування у бурякосіючих областях України з найсприятливішими природно-економічними умовами, застосовувати інтенсивні технології при вирощуванні цукрових буряків.

У цукробуряковому підкомплексі України аграрно-промислові формування мають бути первинною ланкою. Вони здійснюватимуть технологічну, управлінську, фінансову, інвестиційну, підприємницьку, технічну, торговельну та інші види діяльності згідно зі своїм Статутом, розробленим відповідно до Законів України “Про власність”, “Про підприємства в Україні”, “Про підприємництво”, “Про господарські товариства”, “Про сільськогосподарську кооперацію”, “Про цінні папери і фондову біржу”.

Одним із способів поєднання сільського господарства та промисловості є агропромислова інтеграція.

Процес агропромислової інтеграції — закономірне, економічно обґрунтоване і соціально-необхідне явище. Це результат еволюційної дії цілого ряду факторів, пов'язаних з науково-технічною революцією, посиленням суспільного поділу та кооперації праці.

Агропромислова інтеграція в широкому її розумінні – це багатосторонній процес, завдяки якому забезпечується виробництво необхідних для суспільства обсягів продуктів споживання із сільськогосподарської сировини на основі поєднання діяльності сільського господарства та інших тісно пов'язаних з ним галузей. У вузькому розумінні – це взаємовигідний розвиток взаємопов'язаної сукупності галузей. Як засвідчує багатовіковий досвід, зазначені міжгалузеві зв'язки в агропромисловому комплексі є його краеугольним каменем у забезпеченні взаємодії промисловості, сільського господарства, агрохімічного і матеріально-технічного обслуговування, будівництва, транспорту, торгівлі тощо, покликані сприяти поліпшенню добробуту всього суспільства. Інтеграційний процес має багатофакторний характер і проявляється як на рівні господарств, так і на рівні їх груп [4, 5].

В цукробуряковому виробництві об'єктивна необхідність агропромислової інтеграції зумовлена біологічними та виробничими особливостями як буряківництва, так і цукроваріння.

Одним з важливих етапів у виробництві цукру є вибір варіанту розподілу доходів для забезпечення інтересів кожного члена інтегрованого об'єднання. Але розподіл доходів між окремими членами цього ланцюга не завжди відповідає співвідношенню їх внесків в одержання кінцевого продукту. Заводи, які переробляють сільськогосподарську продукцію отримують вищі прибутки ніж сільськогосподарські товаровиробники, вклад яких є найбільшим. Внаслідок цього порушуються технологічні процеси вирощування сільськогосподарських культур, зменшуються посівні площі культур, відповідно зменшуються й доходи підприємств, а як наслідок – скорочення обсягів виробленої продукції. Так як учасники аграрно-промислових об'єднань функціонують в умовах внутрішнього комерційного розрахунку, вони мають

групі економічні інтереси, сукупність яких зумовлює вибір внутрішньої економічної політики. Виробники мають рівні можливості та задіяні у різних інтегрованих формуваннях. Чим економічно слабше підприємство, тим є більша необхідність його об'єднання з іншими, більш сильнішими. Інтеграція це інструмент цілеспрямованої організації ринку аграрно-продовольчої продукції. Конкуренція концентрується на найважливішій ділянці – кінцева оцінка споживача.

На думку Зайця О.С., в сучасних умовах цукробурякове виробництво втратило комплексність, оскільки неврегульований ринок загострив протиріччя між бурякосіючими господарствами, цукровими заводами та їх партнерами. Тому реальне забезпечення системного комплексного підходу з боку держави до вирішення проблем цукробурякового підкомплексу є одним з основних напрямів його виходу з кризи [6].

Аналіз історичного розвитку цукробурякової галузі дозволяє глибше зрозуміти сучасний стан і визначити шляхи його розвитку в нових економічних умовах, які доцільно розпочати з вивчення природно-економічних умов, які спричинили в свій час виникнення цього виробництва і які є необхідною умовою його подальшого стабільного розвитку.

Цукробуряковий підкомплекс потребує підсилення своєї цілісності на базі інтеграції всього його технологічного процесу. Досягти такої цілісності неможливо за рахунок проведення окремих, навіть дуже важливих заходів. Виникає необхідність розробки та впровадження комплексної програми розвитку цукробурякового виробництва.

Узагальнюючи вище зроблені висновки можна намітити такі основні шляхи підвищення ефективності функціонування механізму цукробурякового виробництва для умов України:

- підвищення конкурентоспроможності галузі через: зниження цін, домовленість по квотам, високий рівень підготовки кадрів, стимулювання науково – технічного прогресу та ін.;
- рівність виробників усіх форм власності;
- інвестиції в галузь та кредитування виробництва;
- стимулювання оплати праці у галузі;
- регулювання імпорту цукру тростинного;
- забезпечення гарантованої ціни;
- посилення ролі держави у розвитку галузі;
- вдосконалення законодавчо-нормативної бази;
- стабільні ринки збуту;
- ринкові відносини у сфері виробництва, переробки та реалізації цукру;
- забезпечення комплексу необхідною технікою та обладнанням, високоякісним насінням, засобами захисту тощо.

Література:

1. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання. // Економіка АПК. – 2007. - №2 - С. 3-10.

2. Варченко О.М. Ринок цукру в Україні: оптимальне поєднання ринкового та державного регулювання. – К.: 2004. – 312 с.
3. Рекомендації по удосконаленню організації ринку цукру на основі інтеграційних процесів / П.Т. Саблук, Ю.С. Коваленко, М.Ю. Коденська. Інститут аграрної економіки УААН, К.- 1997. – 28 с.
4. Коденська М.Ю. Ефективність інтегрованого виробництва а агропромислових підприємствах і агрофірмах а умовах переходу до ринку. Автореферат, Київ, 1996.-46с.
5. Рекомендації по удосконаленню організації ринку цукру на основі інтеграційних процесів / П.Т. Саблук, Ю.С. Коваленко, М.Ю. Коденська. Інститут аграрної економіки УААН, К.- 1997. – 28 с.
6. Засць О.С. та ін. Ринок цукру. – К.: „Злагода”, 1996. – 126 с.

УДК 631.15: 339.564

СТРУКТУРА ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ВСТУПУ ДО СОТ

С.В. Шерстюк, старший викладач

Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва

Висвітлено сучасний стан та структуру експортоорієнтованої діяльності підприємств АПК Харківського області, а також позитивні та негативні сторони членства України в СОТ для АПК в цілому та експортоорієнтованої діяльності підприємств АПК Харківського регіону зокрема.

Актуальність проблеми. У зв'язку з дискусіями стосовно приєднання України до Світової організації торгівлі (СОТ) особливої актуальності набуває аналіз розвитку експортних операцій в агропромисловому комплексі країни в цілому та Харківської області, зокрема. Важливим є також прогнозування та адаптування експортоорієнтованої діяльності підприємств АПК Харківського області до вимог СОТ.

Аналіз останніх наукових досліджень. Теоретичним та практичним аспектам експортоорієнтованої діяльності АПК присвячені роботи вітчизняних науковців: О.Ф. Луки, О.Є. Литвин [6], І.В. Мірошніченко, В.В.Попової [5], І.М. Паски, С.Р. Камілової, П.Т. Саблука [2] та ін. Особливості експортоорієнтованої діяльності АПК Харківського регіону досліджувалися Є.П. Кушнар'ювим та В.С. Пономаренко [3]. Питанням діяльності СОТ присвячена робота «Селянам про Світову організацію торгівлі: запитання та відповіді» [4] колективу авторів ГО «Інститут сільського розвитку» м. Києва та багато інших наукових та нормативно-правових джерел. Однак, питання впливу СОТ на структуру експортоорієнтованої діяльності та можливу її зміну, на сьогодні, недостатньо вивчені.